

Van voedselzekerheid naar voedselsoevereiniteit

gesproken column PUM-bijeenkomst 19 mei 2017

door Klaas van Egmond

Het woord ‘populisme’ wordt tegenwoordig veelvuldig, maar misplaatst gebruikt. Alle reden om te beginnen met een ‘volkswijsheid’, die waarschijnlijk wel bekend is, maar voldoende diepzinnig om vaker te horen:

In de hemel zorgen Franse koks voor het eten, doen de Duitsers de technische reparaties, vormen de Zwitsers de regering, zijn Engelsen de politieagenten en Italianen de minnaars. In de hel daarentegen doen de Fransen de reparaties, zitten de Duitsers bij de politie, runnen de Engelsen de restaurants, ligt de politieke leiding bij de Italianen en ben je voor de liefde aangewezen op Zwitsers.

In de westerse ‘hemel, waarin wij tot nu toe hebben geleefd, kwam de politiek uit Den Haag, zorgde de VN voor de mensenrechten, haalden we arbeiders uit Marokko, olie uit het Midden Oosten, bloemen uit Kenia, sperzieboontjes uit Egypte, palmolie uit Indonesië en soja uit Zuid Amerika. We exporteren de maakindustrie en de milieuschade naar China, we kopen land en bedrijven in andere landen op en we betalen een deel van de bijbehorende belasting, ‘... op de Maagden-eilanden.

Maar die “hemel” begint langzamerhand enige helse trekken te krijgen. Zo moeten Nederlandse belastingbetalers de uitkeringen opbrengen van de eerder aangetrokken, inmiddels overtollige arbeiders, komen grote aantallen vluchtelingen uit Afrika naar Europa en steken Ethiopiërs onze Nederlandse landbouwbedrijven in brand. We realiseren economische groei door onze huizen duurder te maken, die vervolgens, en vooral in Giethoorn worden verkocht aan Chinezen. En aandeelhouders die willen cashen dringen er op aan om ‘onze’ bedrijven die inzetten op duurzaamheid, zoals Unilever, te verkopen aan andere rare Chinezen.

Het heet globalisering, maar het is selectief winkelen in de mondiale snoepwinkel; de mensen die daar voor opdraaien *zijn* slachtoffer, maar *heten* populist. We motiveren onze handelswijze nog door ons te beroepen op een mondiale ‘voedselzekerheid’. Voedselzekerheid staat daarbij voor wereldwijde voedselproductie voor de wereldwijde consument. Conform de verwachtingen van 40 jaar geleden neemt het aantal mensen in die wereld sterk toe en verandert het klimaat waardoor de mogelijkheden voor voedselproductie afnemen. Het verhaal is dan dat we alle denkbare technologie en efficiëntie uit de kast moeten halen om ‘de wereld te voeden’. Dat zou grootschalige landbouw vereisen, die tegelijkertijd aan de voorkant (ADM, Bunge, Cargill & Dreyfuss) en aan de achterkant (Walmart en Albert Heijn) tot grote machtsconcentratie leidt. Het leidt ook tot ‘landgrab’, waarbij de meer (financieel) ontwikkelde landen grond ‘kopen’ in ontwikkelingslanden, goeddeels met geld dat private banken voor dat doel hier eerst zelf hebben gedrukt. De productie van die gronden is veelal bestemd voor de kapitaalkrachtige westerse markten.

Het kleine Nederland neemt op de wereldranglijst van ‘landgrab’ een bedenkelijke 10^e plaats in. Vroeger veroverden wij Afrika, nu kopen we het gewoon. Nog afgezien van die landgrab komt een groot deel van de productiekosten als externaliteiten voor rekening van de betreffende landen in de vorm van milieuschade en sociale gevolgen.

Tegenover dat beroep op mondiale **voedselzekerheid** staat het beginsel van **voedselsoevereiniteit**. Daarbij wordt de voedselproductie en het bijbehorende landeigendom als wezenlijk gezien voor de soevereine gemeenschap. Het waarborgt de rechten van hen die voedsel produceren om grond, gebieden, water, zaden, vee en biodiversiteit te beheren en te gebruiken. Voedselsoevereiniteit betekent een omslag naar nieuwe sociale en internationale relaties, het recht van elk land en elke gemeenschap om zelf te beslissen over landbouw- en voedselbeleid. Het gaat dan dus eerder om de erkenning van de fundamentele rechten van de lokale bevolking dan om economische handelswaar; eerder om *eerlijke* (‘true’) prijzen dan om (falende) *marktprijzen*. Het betekent ook dat, zoals de

toenmalige minister van Landbouw, Kees Veerman al zei, ‘de voedselvoorziening uiteindelijk een regionale aangelegenheid is’ wat in ons geval neerkomt op de NW-Europese regio.

De wereld is blijkbaar in zeer hoog tempo aan het veranderen. Globalisering, zoals we die de afgelopen decennia hebben meegemaakt, blijkt achteraf een ander woord te zijn voor selectief winkelen in de wereld van, om het formeel te zeggen ‘meervoudig overlappende normatieve gemeenschappen’. Dat wil zeggen dat we, afhankelijk hoe het maar het beste uitkomt, ons de ene keer beroepen op Nederland, een andere keer op Europa, dan weer op de hele wereld, de VN of de OECD. Dit soort ‘globalisering’ heeft ongetwijfeld veel goeds opgeleverd maar komt nu ten einde. Wat we nu meemaken, en abusievelijk voor populisme aanzien, is de terechte eis van grote delen van de westerse bevolking om orde te scheppen in die voor weinigen zeer lucratieve chaos. Het Europa van Merkel en Macron is in deze fase het schaalniveau waarop wij ons als soevereine eenheid uiteindelijk zullen organiseren, ook wat betreft de voedselproductie. Elders in de wereld zullen we bijdragen kunnen, en moeten leveren om de voedselproductie van de grond te krijgen op een manier die aldaar tot voedselsoevereiniteit leidt, wat ondermeer betekent dat we er mee ophouden om ons hun grond toe te eigenen. Ook zullen we de machtsconcentratie in de landbouw, aan de voorkant, de achterkant en halverwege, op het gebied van zaden etc, moeten verkleinen, in ieder geval niet verder vergroten.

Als PUMmer behoort je je af te vragen welke zaak je eigenlijk dient, die van het oude verhaal van de voedselzekerheid of het nieuwe verhaal van de voedselsoevereiniteit. Ook in dat laatste, en wat mij betreft beste geval kun je goed werk doen zowel in de wereld als in Europa. En dan ga je nog meemaken dat in die hemel de Duitsers inderdaad je auto repareren en de Fransen de restaurants runnen, maar dat het toch maar mooi de Nederlanders zijn die voor een verantwoorde voedselvoorziening zorgen.